

د افغانستان اسلامي امارت
د مخابراتو او معلوماتي ټکنالوجي وزارت
څیړنې او پراختیا عمومي ریاست
څیړنې او نوښت ریاست

د معلوماتي ټکنالوجي په برخه کې بدلونونه او پرمختګ
(مياشتنۍ لنډ راپور)

لړلیک

2	سریزه
3	عمومي موخه
4	موضوعات
4	۱. مصنوعي ځیرکتیا (Artificial Intelligence AI)
4	۱/۱ د AI او G5 یوځای کېدل د تیلیکام په برخه کې:
4	۲/۱ د مصنوعي ځیرکتیا پرمختګ جوړ شوی د امازون نوی آډیو ځانګړنه فیچر
5	۳/۱ د "مناره" په نوم جوړ شوی روبات
6	۲ - نوی راڅرګندیدونکي تکنالوجی او وسایل (Emerging Technologies & Gadgets)
6	۱/۲ داورچر Overture الوتکې جوړنه:
7	۲/۲ د یوه شخصي شرکت فضايي ګاډی سپورټ ته ورسېد
8	سرچینې (References)

بسم الله الرحمن الرحيم
الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على سيد المرسلين وعلى آله واصحابه اجمعين.

سريزه

ټكنالوجۍ او نوښت د هيوادونو په وده كې مهم رول لوبوي. د انسانانو په لاس د ټكنالوجۍ پرمختگ د اوږدې مودې راهيسې په دوامداره توگه وده كړې ده. هر كال موږ د نويو ټكنالوجيو د راڅرگندېدو خبرونه اورو. د نن ورځې ټكنالوجيو سره آشنا كيدل ممكن د حكومتدارۍ ډول، سوداگري يا آن زمونږ د ژوند د ډول بدلولو پريكړه وكړي. ټكنالوجۍ يوه ډالۍ ده چې زموږ نړۍ پراخه، اسانه او ډير په زړه پورې كوي. هر څه چې زموږ لپاره يو خوب دى، كيداى شي چې يوه ورځ د ساينسي پرمختگونو او د نويو ټكنالوجيو د راڅرگندېدو له امله په واقعيت بدل شي.

په وروستيو لسيزو كې، ټكنالوجيكي پرمختگونو او اړوندو بدلونونو په نړيوالو بازارونو، حكومتونو او ورځني كارونو باندې لويې اغيزې كړې دي. دا پرمختگونه د ډيجيټل حكومتولۍ، د معلوماتو امنيت، څيړنې او پراختيا، د معلوماتي ټكنالوجۍ نوښتونه، د مخ پر ودې ټيكنالوجيو او نورو معلوماتي ټكنالوجيو سكتورونو په شمول په مختلفو برخو كې پېښ شوي دي.

د مخابراتو او معلوماتي ټكنالوجۍ وزارت په هيواد كې د يوازيني باوري مقام په توگه د ټكنالوجۍ په برخه كې هڅه كوي چې د نويو ټكنالوجيو په اړه پوهاوى ترلاسه كړي. د مخابراتو او معلوماتي ټكنالوجۍ وزارت د معلوماتي او مخابراتي ټكنالوجۍ د څيړنې ودې او د تخنيكي او مخابراتي فعاليتونو د پراختيا په موخه د دې وزارت په چوكاټ كې د څيړنې او پراختيا عمومي رياست تاسيس كړى. په اوسنۍ نړۍ كې د ټكنالوجۍ د چټك او هراړخيز پرمختگ له امله، دا ځانگه ژمنه ده چې د نويو ټيكنالوجيو اړوند ټولو اړخونو ته بياكتنه او ارزونه يې وكړي. دا وزارت پروگرامونه او ستراتيژياني جوړوي او پلى كوي يې ترڅو له نويو ټيكنالوجيو سره معرفت او بلدتيا ولري او په اغيزمنه توگه يې د هيواد خلكو ته وړاندې كړي.

دغه رياست د نويو ټكنالوجيو د پوهاوي په موخه په بيلابيلو لارو چارو غور كړى دى. دا وزارت هڅه كوي چې د ساينسي سرچينو، تحليلي مطالعاتو او تخصصي راپورونو د بياكتنې له لارې د مخ پر ودې ټيكنالوجيو پېژندلو او پلى كولو هڅه وكړي. دا رياست د خپلو څيړنو له لارې هڅه كوي د نوي ټكنالوجيو د فعاليت امكانات هم وڅيړي. د اړوندو څيړنو په ترسره كولو سره، دا يقيني كوي چې نوې ټكنالوجۍ په رېښتيني شرايطو كې د اغيزمن فعاليت كولو وړتيا لري او كه نه.

د دې ټولو هڅو او فعاليتونو سره د مخابراتو او معلوماتي ټكنالوجۍ وزارت په هيواد كې د ټكنالوجۍ په پرمختگ كې مهم رول لوبوي. د معلوماتي او مخابراتي ټكنالوجيو په برخه كې د نويو ټكنالوجيو پوهه د اړوندو صنعتونو په پراختيا كې، خلكو ته د خدماتو وړاندې كولو، او د ټولنې د معلوماتو د كچې په لوړولو كې ډيره مرسته كوي.

عمومي موخه

په حمل میاشت کې د معلوماتي ټکنالوجۍ د نویو بدلونونو او پرمختګونو په اړه پوهاوی او د هغو شریکول د وزارت له محترم مقام سره.

فرعي موخې

دا راپور لاندې فرعي موخې لري:

- ✓ د نویو ټکنالوجیو معرفي کول او ورسره آشنا کیدل
- ✓ د نویو ټکنالوجیو د اغیزو ارزونه او تحلیل
- ✓ په افغانستان کې د دغو نویو ټکنالوجیو د منظم استعمال لپاره حل لارې او وړاندیزونه

موضوعات

د مصنوعي ځيرکتيا څارنه د تيليکام په فعاليت

۱. مصنوعي ځيرکتيا (Artificial Intelligence)

مصنوعي ځيرکتيا (AI) په هره برخه کې د پام وړ پرمختگونه کړي دي. دلته د حمل مياشتې د پام وړ پرمختگونه باندې بحث کوو.

۱.۱ د AI او G5 يوځای کېدل د تيليکام په برخه کې:

د مصنوعي ځيرکتيا (AI) او 5G ټکنالوژۍ گډ پرمختگ د تيليکام صنعت په بڼه او د نړۍ په ارتباطي نظامونو کې لوی بدلونونه راولي. دا دوی ټکنالوژۍ په گډه داسې هوښيار، چټک، او ځان-سمون موندونکي شبکې جوړوي چې د مخابراتو، روغتيا، سوداګرۍ، او نورو برخو د ودې لپاره مهم فرصتونه برابروي او 5G د ډېرو لوړ سرعت، ټيټه ځنډ (Latency)، او پراخه پوښښ شبکه برابروي، چې دا د ډيرې وسيلو د يو ځای اتصال امکان زياتوي په دغه برخه کې AI مصنوعي ځيرکتيا د شبکې د فعاليتونو څارنه کوي او ستونزې په اوتومات ډول حلوي او شبکې ته اجازه ورکوي چې د کارونکي اړتياوو ته په وخت ځواب ووايي. [۱]

انځور ۱: AI او G5 يوځای کېدل د تيليکام

۲.۱ د مصنوعي ځيرکتيا پرمټ جوړشوی د امزون نوی آډيو ځانګړنه (فيچر)

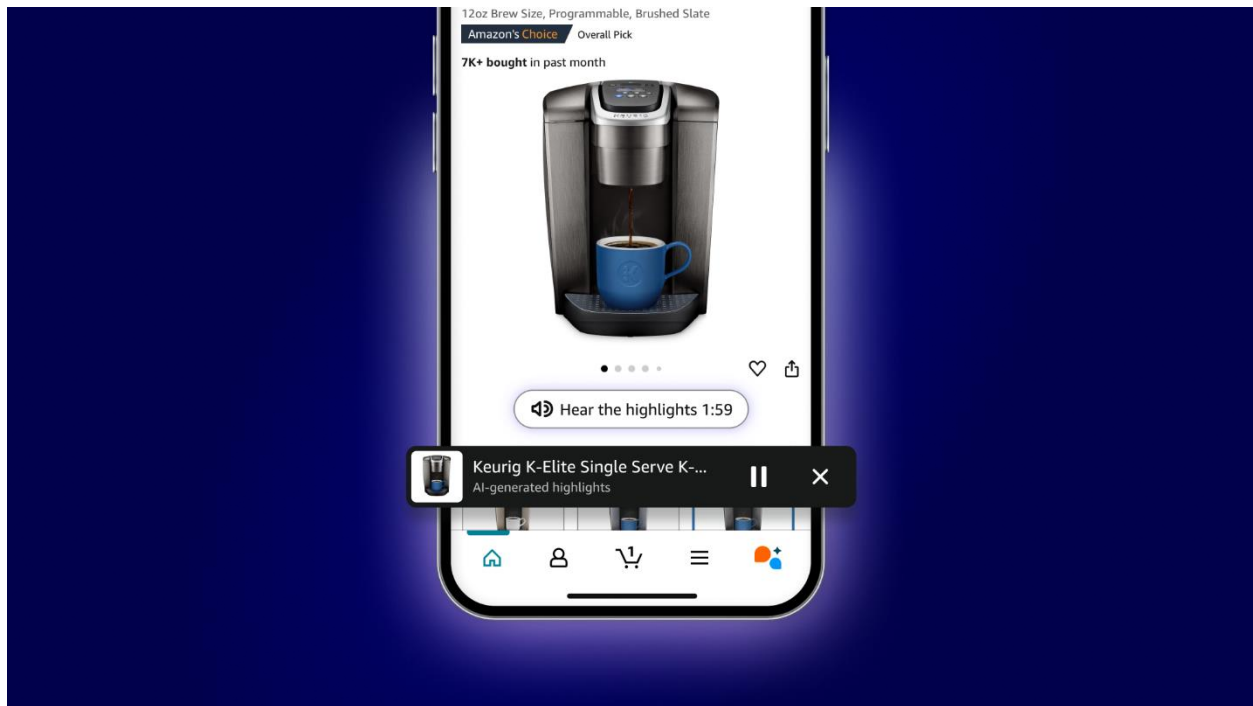
په ۲۰۲۵ کال کې امزون د خپلو پيږدونکو لپاره يو نوی هوښيار ځانګړنه (فيچر) معرفي کړی چې د هير دې هايلايتس (Hear the Highlights) په نوم يادېږي دا فيچر د مصنوعي ځيرکتيا (AI) پر بنسټ جوړ شوی او هدف يې دا دی چې د محصولاتو اړوند معلومات د پيږدونکو بياکتني او نور اړوند معلومات په لنډو خبرې اترې ته ورته آډيو کليپونو کې وړاندې کړي.

دا ځانګړنه (فيچر) د محصولاتو تفصيلات د پېرودونکو بياکتني او د ويب له مختلفو منابعو څخه معلومات راټولوي او بيا يې د مصنوعي څيرکتيا پر مټ په لنډو آډيو کليپونو کې وړاندې کوي.

پېرودونکي کولی شي د امازون شاپينګ اپليکيشن کې د محصول د تفصيلاتو پاڼې لاندې د مهمو ټکو اورېدل تڼۍ باندې کليک وکړي ترڅو د آډيو خلاصه واوري.

دا ځانګړنه (فيچر) اوس مهال يوازې د امريکا يو شمېر ټاکل شويو پېرودونکو لپاره فعال دی، او امازون پلان لري چې دا ځانګړنه (فيچر) په راتلونکو مياشتو کې نورو محصولاتو او پېرودونکو ته هم وغزوي.

دا نوېست د هغو پېرودونکو لپاره ځانګړی ګټور دی چې غواړي د محصولاتو اړوند معلومات په چټک او اسانه ډول ترلاسه کړي پرته له دې چې اوږده متنونه ولولي او همدا رنگه دا ځانګړنه (فيچر) د هغو کسانو لپاره هم ګټور دی چې د ليدو ستونزې لري يا غواړي د نورو کارونو تر څنګ د محصولاتو معلومات واوري. [۲]

انځور ۲: د مصنوعي څيرکتيا پر مټ جوړ شوی د امازون نوی آډيو فيچر

۳،۱ د "مناره" په نوم جوړ شوی روبوټ

رهنمايي کوونکی روبوټ (Guidance Robot)

په سعودي عربستان کې د حاجيانو لپاره د مصنوعي څيرکتيا پر بنسټ يو نوی روبوټ معرفي شوی چې د حج مراسمو پر مهال حاجيانو ته د ديني لارښوونو او معلوماتو وړاندې کولو لپاره کارول کېږي دا روبوټ چې "مناره" نومېږي، د مکې مکرمې په مسجد الحرام کې ځای پر ځای شوی او د حاجيانو د اسانتيا لپاره په ۱۱ ژبو پوهیږي او روبوټ د فتاوو په نوم يوه تاييد شوې بانک ته لاسرسی لري چې له مخې يې د شريعت اړوند پوښتنو ته دقيق او فوري ځوابونه وړاندې کوي او که چېرې کومه پوښتنه د روبوټ

له معلوماتي بانک څخه بهر وي نو دا روبات حاجيانو ته د ديني عالمانو سره د وېډيو اړيکې اسانتيا برابروي او تخنيکي روبات ۲۱ انچه تېج سکرين، لور کيفيت کيمري، مايکروفون، سپيکرونه، او د ۵G شبکې له لارې کار کوي.

سعودي عربستان همدا رنگه د حاجيانو د اسانتيا لپاره نور هوشيار سيستمونه هم معرفي کړي لکه د خلکو د جريان مدیریت لپاره ځمکنۍ سينسرونه، د دروازو لوستونکي، او د کنه کونې د کشف لپاره د مصنوعي ځيرکتيا پر بنسټ دڅارنې وسايل [۳].

انځور ۳: د مصنوعي ځيرکتيا پر بنسټ يو نوی روبات معرفي

۲ - نوی راڅرگندیدونکي ټکنالوجۍ او وسايل (Emerging Technologies & Gadgets)

په هره میاشت کې مونږ د نویو ټکنالوجیو او وسایلو د رامینځته کیدلو شاهدان یو دلته د حمل میاشتې د ځینو نویو ټکنالوجیو په اړه بحث کوو.

۱،۲ داوړچر Overture الوتکې جوړنه:

دویس ایرسپیس (Venus Aerospace) په ټیکساس ایالت کې دامی شرکت چې د سوپرسونیک راکټ انجین جوړولو په حال کې دی چې تر ۱۲ مسافرو پورې له نیویارک څخه پاریس ته په شاوخوا ۶۰ دقیقو کې رسوي د دې راکټ سرعت Mach 4 دی چې د غږ له سرعت څخه څلور چنده چټک دی دا سفر د اوسني تجارتي الوتکو په پرتله درې ځله چټک دی د شرکت ټکنالوژي چې RDRE نومېږي په حقيقي هوا کې هم بريالی ازمويل شوې او د راکټ انجینونو دودیزو سیستمونو کې هم غوره موثريت لري دا انجین د پرمختللي VDR2 رام جیټ سیستم سره یوځای کار کوي چې د راکټ له پورته کېدو تر هایپرسونیک الوتنې پورې ټول کارونه سرته رسوي دویس ایرسپیس (Venus Aerospace) پلان لري چې په ۲۰۳۰ کال کې دا راکټ الوتکه د تجارتي سفرونو لپاره وړاندې کړي چې هدف یې لوړ سرعت او په ارزانه بیه سفرونه برابرول دي.

[4]

انځور ۴: د *Overture* الوتکه

۲،۲ د یوه شخصي شرکت فضايي گاډۍ سپورمۍ ته ورسېد

د یوه شخصي شرکت اړوند فضايي گاډۍ ورسته له شوروي اتحاد (USSR) څخه پر سپورمۍ کېناست چې دغه دویم ډول سوداګریز گاډۍ شو، چې د سپورمۍ مدار ته ننوځي.

بلیو کېوسټ نومۍ دغه گاډۍ د تېرې جنورۍ پر ۱۵ مه په متحدو ایالتونو کې د فائر فلای نومې شرکت لخوا په سپورمۍ کې د بحرانونو سمندر نومې کندی په هکله د معلوماتو موندلو په موخه فضا ته استول شوی او د یادونې وړ ده، چې دا کنده له ځمکې هم لیدل کېدای شي دغه پروژه د امریکا متحدو ایالتونو فضايي څېړنو مرکز (ناسا) او خصوصي شرکتونو تر منځ د همکارۍ تازه بېلګه ده.

په پام کې ده، چې د انټیوپټیو ماشینز نومۍ شرکت به راتلونکو څو ورځو کې د سپورمۍ سویلي قطب ته یو دغه ډول گاډۍ واستوي. انټیوپټیو لومړنی خصوصي شرکت دی، چې پر سپورمۍ یې د یوه گاډي کامیابه ناسته وکړه.

انځور ۵: فضايي گاډۍ ټکنالوژۍ

سرچينې (References)

- [1] <https://www.technewsworld.com/>
- [2] <https://www.aboutamazon.com/news/retail/amazon-ai-shopping-features-hear-the-highlights>
- [3] https://interestingengineering.com/innovation/saudi-arabia-unveils-ai-robot-at-mecca?utm_source
- [4] <https://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-14758073/Supersonic-jet-set-release-2030-passengers-New-York-London-60-minutes>
- [5] <https://www.bbc.com/pashto/articles/czedl323e7lo>
<https://www.nasa.gov/history/60-years-ago-luna-2-makes-impact-in-moon-race/>